

Czwarta Wielka Lekcja – Wynalezienie pisma

Na następnych slajdach znajdują się karteczki z tekstem Czwartej Wielkiej Lekcji.

Opowieść powstała na podstawie wielu źródeł, odnosi się też do kart o historii alfabetu dostępnych w sklepie Topic. Jednakże rysunki można stworzyć na podstawie materiałów internetowych a narrację odpowiednio dostosować.

Opowieść jest kierowana jest do dzieci wczesnoszkolnych, powinna być dostosowana do poziomu dziecka.

https://www.instagram.com/p/CH73CnxhIFo/?utm_source=ig_web_copy_link

Wyłącznie na użytek własny niekomercyjny.

Pamiętacie jak opowiadałam Wam historię o powstaniu wszechświata? Pod koniec tej opowieści dowiedzieliśmy się jak uformowała się Ziemia. W kolejnej opowieści usłyszeliście jak na Ziemi pojawiło się życie, najpierw w wodzie, potem na lądzie i w powietrzu. Widzieliśmy te stworzenia na linii czasu. Na samym jej końcu pojawił się człowiek. Rozmawialiśmy o tym jak się rozwijał, jak odkrył narzędzia, ogień, jak zaczął polować a potem uprawiać ziemię i hodować zwierzęta. Dzisiaj opowiem inną historię o ludziach - wyjątkową historię. Nie wiemy dokładnie, jak długo ludzie byli już na świecie, gdy zaczyna się ta historia. To historia, którą można by zacząć od „dawno dawno temu”, ale to historia prawdziwa.

ANDRO
MEDA

1

Gdy na Ziemi żyli pierwsi ludzie potrzebowali oni pożywienia. Nie było wtedy sklepów więc to pożywienie musieli zdobyć. Wyobraźcie sobie, że grupa ludzi z epoki kamienia łupanego wyruszyła na polowanie a jeden mężczyzna został żeby pilnować jaskini. W pewnym momencie zobaczył w pobliżu zwierzę i chciał je upolować. Nie mógł porozumieć się słownie z pozostałymi. Co miał więc zrobić? Może namalował znaki na kamykach lub na skałach – takie znaki, które mógł pozostawić w jaskini i które jego przyjaciele mogli zrozumieć gdy wrócą? Wszędzie na ziemi naukowcy znajdowali kamienie z pomalowanymi znakami oraz jaskinie z malowidłami.

ANDRO
MEDA

2

Ówcześni ludzie używali do tego celu kolorowych minerałów zmieszanych ze zwierzęcym tłuszczem. Najdawniejsze odkryte **malowidła naskalne** przedstawiają zwierzęta. Może były to pierwsze zapisane opowieści?

ANDRO
MEDA

(pokaż pismo obrazkowe i rysunki naskalne z jaskiń)

Pięć łódek płynie po jeziorze, w każdej siedzą ludzie. Nad jedną łódką leci zimorodek – w tej łódce płynie wódz. Widzimy trzy okręgi – to słońca. Trzy razy słońce wschodzi i zachodzi na niebie czyli łódki były w drodze trzy dni. A co mówi nam żółw lądowy? Że po trzech dniach ludzie dotarli cali i zdrowi do brzegu. Jeden obraz – cała historia!

3

Jak jeszcze ludzie się porozumiewali? Sygnały dymne, tam-tamy, wampумы (muszle nawleczone na sznurki). W ten sposób też przekazywali sobie wiadomości – czy to było łatwe do zrozumienia? W XV w. w Ameryce Płd. Inkowie stworzyli potężne imperium. Nie pozostały po nich żadne księgi ale pozostało coś innego. Inkowie wynaleźli sposób zapamiętywania – na kolorowych sznurkach z roślinnych włókien wiązali supetki. Ten system to **kipu**. Co to były za wiadomości? Przypuszcza się, że o tym ile osób mieszkało w wiosce, jakie były zbiory, ale też mógł to być kalendarz a nawet wiersze czy książki. Podobno do dziś, w Peru pasterze liczą w ten sposób owce.

ANDRO
MEDA

4

Tymczasem bliżej nas Sumerowie stworzyli wspaniałą cywilizację. Mieszkali w Mezopotamii, w dorzeczu dwóch wielkich rzek, Tygrysu i Eufratu. Informacje zapisywali na glinianych tabliczkach, na których ryli trzcinowymi patyczkami. Tabliczki suszyli na słońcu. Ludzie zawsze używali tego, co mieli pod ręką a w dorzeczu Eufratu i Tygrysu nie brakowało gliny.

Pismo Sumerów to **pismo klinowe** (3 tys. lat p.n.e.). Niektóre z jego elementów przypominają z wyglądu kliny. Pismo to miało około 2000 znaków, potem je uproszczono do 600 symboli. Sumerowie początkowo używali pisma po to, żeby zapisywać informacje podatkowe.

ANDRO
MBA

5

W podobnym czasie (ok. 3 tys. lat p.n.e.) pojawiły się w Egipcie **hieroglify** (święte pismo). Egipcjanie uważali że to dar od boga Tota. Początkowo były wykuwane w kamieniu. Możecie sobie wyobrazić jak długo trwało wykucie pojedynczego znaku? Potem odkryli jednak, że z rośliny, rosnącej na wybrzeżu Nilu, można zrobić wspaniały materiał do zapisywania hieroglifów. Ta roślina nazywała się **papirus**. Egipcjanie łodygę kroili na cienkie pasy, które układali naprzemiennie i suszyli. Do pisania używali między innymi pałek wodnych i farby z jagód. Teraz mogli pisać dużo szybciej. A to, co napisali mogli przesyłać do innych miejsc.

ANDRO
MBA

7

Ale odnaleziono również tabliczki z opowieścią, z „Eposem o Gilgameszu” - legendarnym władcy, który poszukiwał tajemnicy nieśmiertelności. Oczywiście tylko nieliczni potrafili ją przeczytać. To były czasy, w których większość ludzi słuchała opowieści. Ludzie siadali wokół ognisk i słuchali opowiadającego.

(strona 3) To znak symbolizujący słońce a w nim 3 kliny. Jeden klin to liczba 10 czyli 3 to liczba 30. 30 dni to miesiąc więc ten znak oznacza w języku klinowym miesiąc.

ANDRO
MBA

6

Hieroglifów używali jedynie kapłani, w celach religijnych i podatkowych. Pismem zajmowali się nieliczni skrybowie. Grupa osób, która potrafiła odczytywać hieroglify była więc niewielka. Być może skrybowie celowo czynili hieroglify trudnymi do odczytania, żeby zwykły człowiek ich nie zrozumiał?

Z tego powodu często nawet skrybowie nie wiedzieli, co oznaczają znaki na papirusie. Ci, którzy pisali, wiedzieli ale ci, którzy czytali tekst 50 lat później już nie. Jeden znak mógł oznaczać różne rzeczy - obrazek nogi mógł oznaczać nogę, bieganie albo „szybko”. Albo tylko dźwięk „no”. Czy odczytywanie takich hieroglifów było proste?

ANDRO
MBA

8

Część hieroglifów udało się ludziom odczytać dzięki kamieniowi z Rosetty – na którym znajdują się zapisane informacje w trzech wersjach – dwóch rodzajach hieroglifów i w języku greckim.

Najstarszym pismem europejskim jest **pismo kretańskie** (ok 2000 lat p.n.e.). Początkowo były to hieroglify, prawdopodobnie przejęte od Egipcjan. Potem przekształciły się one w pismo linearne – symboliczne a potem sylabiczne. To ostatnie udało się naukowcom odszyfrować ale tych starszych jeszcze nie.

9

Tymczasem w Europie, nad Morzem Śródziemnym żyli Fenicjanie. Byli świetnymi kupcami, budowali wspaniałe okręty i handlowali w całym basenie Morza Śródziemnego. Egipcjanie byli rolnikami i wytwarzali wiele innych rzeczy, ale chętnie kupowali te niedostępne u nich. Fenicjanie brali na swoje łodzie dobra z jednego kraju i sprzedawali je w innych. Handlowali złotem, srebrem, perfumami, biżuterią, kością słoniową, drzewem cedrowym i najcenniejszą wtedy purpurą tyryjską (barwnikiem pozyskiwanym ze ślimaków). Ludzie bardzo czekali na przybycie Fenicjan. Ale to nie dlatego są oni dla nas bardzo ważni w tej opowieści.

11

Tymczasem w Chinach (ok. 2500 p.n.e.) rozwinęło się **pismo chińskie**, składające się z wielu ideogramów czyli znaków odpowiadających słowom. Było ich bardzo dużo. Początkowo Chińczycy pisali na drewnianych patyczkach z góry na dół, potem również na jedwabiu oraz wynalezionym przez nich **papierze czerpanym**.

Pismo chińskie to jedno z niewielu, które jest używane do dziś. Ma ono około 44 tys. znaków, pisanych pędzelkiem a czytanych z góry do dołu. Jeden znak może wymagać nawet 26 pociągnięć pędzelka!

10

Prawdziwym powodem dla którego są ważni coś innego. Fenicjanie byli ludźmi interesu, handlowali z wieloma krajami. Nie mieli czasu, by zapisywać swoje rachunki obrazkami jak Egipcjanie. Potrzebowali szybkiego i prostego pisma.

Zrobili coś specjalnego. Zdecydowali, że zachowają tylko niektóre z rysunków Egipcjan, które oznaczają dźwięki. I okazało się, że dużo szybciej było im zapisać to, co chcieli powiedzieć. Fenicjanie odkryli coś co wy też znacie - pierwszy ALFABET. Wiecie, że aby napisać DOM potrzebujecie czegoś, co oznacza dźwięk D, O i M. Wiecie, że konkretne litery oznaczają konkretne dźwięki. Fenicjanie wpadli na ten pomysł ponad trzy tysiące lat temu.

12

Bardzo ważną cechą takiego zapisu było to, że nie był ograniczony do jednego języka – używając tych znaków, oznaczających dźwięki, można było zapisać słowa w różnych językach. Fenicjanie w swoim alfabecie nie mieli samogłosek, składał się on tylko z 22 znaków.

Z pomysłem nowego alfabetu Fenicjanie przybyli do Greków aby prowadzić z nimi handel. Było to ok. 800 lat p.n.e. Grecy szybko rozpoznali niezwykłość pisma fenickiego. Ale ich język był zbudowany trochę inaczej więc zmienili niektóre znaki. Ponadto dodali do języka samogłoski, których Fenicjanie nie znali. W ten sposób Grecy wnieśli do pisma muzykę. Początkowo pisali od lewej do prawej a potem systemem oracza (prawo-lewo, lewo-prawo).

13

Historia naszych liter zaczyna się od Fenicjan, którzy wymyślili znaki oznaczające dźwięki. To one pozwalają innym ludziom zrozumieć, co myślimy, co chcemy powiedzieć. Pozwalają nam się porozumiewać nawet wtedy gdy kogoś nie widzimy, nawet na bardzo duże odległości, pozwalają też podróżować w czasie – bo to co napiszemy dziś będzie mógł przeczytać ktoś, kto będzie żył za 100 lat, podobnie jak my dzisiaj możemy czytać książki napisane 100 lat temu.

15

Słowo alfabet pochodzi od nazw pierwszych liter greckiego alfabetu – alfa i beta. Alfabet grecki został przystosowany do języka Rzymian – łaciny (ok 650 lat p.n.e.). Uprościli oni nieco kształt liter. Wtedy alfabet liczył tylko 22 litery. Litery, których używamy dzisiaj, wyglądają bardzo podobnie do tych używanych setki lat temu przez Rzymian. To właśnie Rzymianie pierwszy raz użyli słowa „alfabet”.

14